

Прийдуть і в нас заберуть: антиукраїнська мова ворожнечі у польському твіттері

АНОТАЦІЯ

* Одним із наслідків повномасштабної російської агресії проти України став масовий наплив біженців, зокрема, до Польщі. Як наслідок, тривалий процес перетворення Польщі на двонаціональну державу значно прискорився. Сьогодні близько 5% мешканців країни належать до української діаспори, а у великих містах їхня частка досягає навіть 10%. Водночас контекст війни призвів до того, що об'єктивні труднощі та проблеми, пов'язані з такою великою і раптовою міграцією, стали чудовим живильним середовищем для акторів, метою яких є збудження неприязні до українців та українок - у тому числі й з боку Російської Федерації. Однією з найважливіших сфер такої діяльності є соціальні мережі.

* Метою цього звіту є опис антиукраїнської мови ворожнечі, поширеної в польських соціальних мережах після російського вторгнення в Україну 24 лютого 2022 року. Аналіз було проведено переважно на основі даних з твіттера. У звіті визначено домінантні наративи ненависті, проаналізовано способи їх поширення, динаміку цього процесу та зміни з плином часу. До дослідження було включено матеріали з 23 лютого 2022 року по 1 січня 2023 року.

* Дослідження організацій, що працюють над цією темою, дозволяють висунути тезу, що твіттер є середовищем повстання і розповсюдження контенту, що розпалює ненависть, формулювання наративів і створення специфічних мовних кластерів, котрі потім «перетікають» в інші медіа. Водночас твіттер є єдиною платформою, з якої опублікований контент можна легально і безперешкодно завантажити для подальшого аналізу.

* На базі наявних даних важко визначити точний масштаб антиукраїнської мови ворожнечі в польськомовному твіттері. З великою ймовірністю можна стверджувати, що ворожий наратив щодо українців та українок міститься в десятках тисяч дописів. За допомогою ІТ-системи «CounterHate» вдалося виявити 90,019 дописів, які можуть містити наративи ненависті до українців.

* Визначено періоди найвищої концентрації антиукраїнської мови ворожнечі в польському інтернеті, а саме:

1) травень 2022 року - зростання пов'язане з резонансним вбивством, яке сталося на варшавській вулиці Nowy Świat (Новий Світ). Частина громадськості почала звинувачувати у його скоєнні невідомого громадянина України, що згодом було спростовано Міністерством юстиції; у січні 2023 року поліція заарештувала одного з трьох виконавців (усі - поляки);

2) серпень 2022 року - масова популяризація хештегу *#StopUkrainizacjiPolski* протягом кількох днів;

3) листопад 2022 року - інтенсифікація наративів ненависті, цього разу пов'язаних з випадковим падінням та вибухом двох ракет українських сил ППО у польському селі Переводів.

* Вельми важливу роль у поширенні неприязні та ксенофобії також відіграють твітер-акаунти лідерів думок з великою кількістю підписників. Серед них найбільш важливими в проведеному дослідженні виявилися наступні групи:

- 1) ультраправі політики;
- 2) лідери та активісти радикальних політичних рухів;
- 3) екстремістські публіцисти;
- 4) окремі інтернет-творці.

* Однією з важливих форм поширення мови ворожнечі в соціальних мережах залишається діяльність неавтентичних акаунтів (ботів), частина з яких є складовою мережі акаунтів, що відтворюють російську пропаганду. Вони масово публікують дописи (десятки і навіть сотні на день), завдяки чому здатні за короткий проміжок часу своїми діями породжувати потужні тренди. Хорошим прикладом є масова популяризація хештегу *#StopUkrainizacjiPolski*.

* Найпопулярніші антиукраїнські наративи апелюють до образ і негативних емоцій, присутніх у польському суспільстві - складних історичних відносин або страху за свою матеріальну безпеку:

* Мова ворожнечі проти вихідців з України рясно спирається на складну історію відносин, сприяючи поширенню стереотипу українця-«полякожера», ультра націоналіста, що ненавидить поляків. Згадки переважно стосуються першої половини 20 століття - діяльності Степана Бандери, Організації українських націоналістів (ОУН) та Української повстанської армії (УПА). Водночас, ці теми, здається, більше присутні в інтернеті, ніж в офлайн-реальності. Таку диспропорцію можна пояснити активністю російської пропаганди, зосередженої саме в соціальних мережах, для якої посилення напруженості, що виникає навколо складної історії польсько-українських відносин, є стратегією дій, визнаною принаймні з 2013 року. Крім того, популярності цього дискурсу може сприяти відчуття анонімності та відірваності висловлювань від конкретних аудиторій, яке дає мережа «Інтернет».

* Економічні теми виявилися дуже важливими для формування негативних настроїв. Так, з одного боку, лунали критичні заяви на адресу польської влади, яка, мовляв, надмірно «привілеювала» біженців або навіть була залежною від українського впливу. З іншого боку, українців і українок, які прибувають до Польщі, звинувачували в тому, що вони вимагають та економічно експлуатують своє становище - часто через посилення на неперевірені міські легенди, почуті начебто «od fryzjerki» («від перукарки») або «od zapłakanej kuzynki» («від заплаканої двоюрідної сестри»).

* Антиукраїнські меседжі є частиною нарративної тенденції, характерної для сучасних праворадикальних середовищ, що сповідують теорію «Великого заміщення», яка розпалює ворожнечу проти національних, етнічних та расових меншин.

* Прикладом такого зближення є слово «українізація», яке виступає ключовим поняттям, наріжним каменем більшості антиукраїнських нарративів. Його розуміють по-різному - як економічне домінування, перевагу в доступі до соціальних благ, а навіть «вторгнення»

в символічний польський простір. Однак його також інколи використовують для висунення тези про зміну етнічної структури Польщі - або, як сказали б ті, хто просуває цю теорію, її «підміну» («заміщення»). Оселення українців та українок у Польщі, на їхню думку, призведе до маргіналізації польського народу, порушивши його панівне становище.

* Ефективність і стійкість цієї «спіралі ненависті» важко визначити - багато що залежить від масштабу і характеру явища, вкоріненості існуючих думок і поглядів, стійкості суспільства до ненависницьких наративів і дезінформації. Однак можна з упевненістю сказати, що мова ворожнечі в інтернеті не є соціально та політично байдужим явищем, як з точки зору її жертв, так і суспільства загалом. **Беручи ширшу перспективу, історичний досвід та наявні дослідження чітко показують, що мова ворожнечі призводить до стигматизації, дискримінації та насильства, нерідко у великих масштабах.** Присутність антиукраїнських наративів в інтернеті сприяє приборканню мови ворожнечі, натуралізації та зниженню чутливості до ненависницьких наративів, що може мати значніший вплив у довгостроковій перспективі. Варто зазначити, що в суспільстві все ще спостерігається посилення симпатії та підтримки України, яка продовжує боротися, а отже, деякі люди в Польщі все ще можуть стримувати свої глибоко приховані, але постійно підсилювані мовою ненависті в інтернеті, антиукраїнські настрої, щоб дати їм вихід за більш сприятливих обставин, коли активна підтримка України та біженців природним чином знизиться через втому.